

Asia Suojan kohde, Hahmo, Repliikki

Hakija A

Annettu 8.10.1986

Tiivistelmä *A:n laatima käsikirjoitus sekä sen perusteella valmistettu elokuvateos, jossa esiintyy, "Viljoa etsivä mies"-hahmo olivat tekijänoikeuslain I §:n mukaan suojattavia teoksia. Hahmon käyttäminen irrotettuna teoksesta oli lähinnä teoksessa esitetyn idean käyttämistä, eikä hahmo ollut tekijänoikeudellisesti suojattu. Myöskään hahmon käyttämät sanonnat eivät olleet tekijänoikeudellisesti suojattuja eikä niiden käyttämisestä siten voitu vaatia korvausta tai vaatia niiden käyttöä lopetettavaksi. Näyttelijän roolikuuvan mukaan tehdyn tunnistettavan hahmon käyttämisellä paitoihin painettuna ei loukattu esittäville taiteilijalle 45 §:n mukaan kuuluvia oikeuksia.*

SELOSTUS ASIASTA

A on 5.11.1985 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa käsikirjoituksessaan ja sen perusteella tehdyssä elokuvateoksessa käyttämänsä hahmon ja siihen liittyvien sanontojen tekijänoikeudesta.

Tekijänoikeusneuvostolle toimitetuista kirjeistä käy ilmi, että A on vuonna 1984 ja 1985 tuottanut ja kirjoittanut tv-viihdeohjelmasarjan "Älywappaa palokunta" eli "ÄWPK". MTV Oy on lähettänyt kyseisen ohjelmasarjan. Ohjelmassa oli muuan muassa pysyvä hahmona "Viljoa etsivä mies", jota B esitti. Hahmon käyttämiseen liittyi muutamia sanontoja, esimerkiksi "Lycka till", "Onks Viljoo näkyny?", "Aha!".

A:n kertoman mukaan markkinoille ilmestyi varsin pian Viljopaitoja, -kasseja, -lakkeja ja nukkeja, joihin oli painettu edellä mainittuja lausahduksia. Paidoissa oli tarkkaan kopioitu B:n piirroskuva, joka oli täysin tunnistettava. A esittää myös muutamia muita käyttömuotoja, joissa eri yhteyksissä on hyödynnetty kyseistä hahmoa ja käytettyjä sanontoja. Lupaa edellä mainitulle toiminnalle ei ollut pyydetty.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntoaan seuraavan.

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan on sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa, eräin laissa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. Tekijän yksinoikeuden piiriin kuuluu siis teoksen käyttäminen kaikissa mahdollisissa ilmenemismuodoissa.

Tekijänoikeuslain 45 §:n mukaan ei esittävän taiteilijan kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitystä saa hänen suostumuksettaan ottaa äänilevylle tai muulle tallenteelle tai saattaa yleisön saataviin.

A:n laatima käsikirjoitus, jossa "Viljoa etsivä mies" -hahmo esiintyy, on omaperäinen ja itsenäinen teos ja siten tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan suojattu teos. Myös teoksesta A:n suostumuksella valmistettu elokuvateos täyttää omaperäisyyden ja itsenäisyyden vaatimukset, ja on siten myös suojattu teos. A:lla on sen perusteella, mitä tekijänoikeusneuvostolle on esitetty, katsottava olevan tekijänoikeuslain mukaan yksinoikeus määrätä kappaleen valmistamisesta edellä mainituista teoksista.

Nyt kysymyksessä olevassa tapauksessa on hyödynnetty ilman A:n lupaa hänen teoksissaan olevaa hahmoa. Hahmo on yksi teoksen elementti. Hahmon käyttäminen irrotettuna teoksesta on lähinnä teoksessa esitetyn idean käyttämistä. Idea, aate ja juoni eivät ole tekijänoikeudellisesti suojattuja. Myöskään kirjan henkilöllä ei ole itsenäistä tekijänoikeudellista suojaa. Tällä perusteella tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei A:n luoma hahmo "Viljoa etsivä mies" ole tekijänoikeudellisesti suojattu.

Käytetyt sanonnat ovat irrotettuina kokonaisuudestaan lyhyitä ja tavanomaisia. Myöskään sanontoihin ei ole tekijänoikeudellista suojaa. Edellä olevan nojalla, koska tekijänoikeusneuvosto katsoo ettei hahmoon ja sanontoihin ole tekijänoikeuslaissa määriteltyä suojaa, ei niiden käyttämisestä myöskään voida tekijänoikeuslain perusteella vaatia korvausta tai niiden käyttämistä vaatia lopetettavaksi.

B:n roolikuvan mukaan tehdyn tunnistettavan hahmon käyttämisellä lausuntopyynnössä kerrotulla tavalla ei ole loukattu esittäville taiteilijalle tekijänoikeuslain 45 §:n mukaan kuuluvia oikeuksia. Kuvan käyttämisestä ei B voi näin ollen vaatia tekijänoikeuslain perusteella korvausta tai kieltää kuvan käyttämistä.

Tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on tekijänoikeuslain 55 §:n nojalla antaa lausuntoja ainoastaan tekijänoikeuslain soveltamisesta.

Eriävä mielipide

Toiminnanjohtaja Tuire Lankinen:

Eriävä mielipide koskee B:n roolikuvan käyttöä lausuntopyynnössä kerrotulla tavalla.

B:n roolikuvaa elokuvateoksesta on käytetty kaupalliseen tarkoitukseen tekijänoikeuslain 14 §:n vastaisesti.

Käsitykseni mukaan tapauksessa ei ole kysymys idean varastamisesta vaan siitä, että B:n roolikuva on otettu sellaisenaan kaupalliseen käyttöön.

Sillä seikalla, missä muodossa ja mitä tekotapaa käyttäen kuvaa (esim. still-kuva, valokuva, painokuva, piirroskuva) on käytetty, ei ole tekijänoikeudellisen suojan kannalta merkitystä.

Esittävä taiteilija voi tekijänoikeuslain 3, 14 ja 45 §:ien rikkomuksiin sekä vuosikausia jatkuneeseen tekijänoikeuslain tulkintakäytäntöön perustuen vaatia korvausta tai kieltää kuvan käyttämisen. Sama oikeus on tekijänoikeuslain mukaan eräillä muilla elokuvan tekemiseen osallistuneilla taiteilijoilla.